

Dolní Poustevna 19. srpna 1951

Drahý Jacku,

když jsem se dnes rozhodl konečně (po 4 měsících) Ti odpovědět na Tvůj poslední dopis, přečetl jsem si znovu, cos mi napsal, a také jsem přemýšlel o příčinách toho, že jsem Ti tak dlouho nenapsal. Jsou jistě i příčiny vnější; ale ty chci nechat stranou. Jistě nejpodstatněji běží vždy o skryté příčiny vnitřní, které právě *v posledu* rozhodují o míře působnosti oněch vnějších. A tak jsem našel, že mi k Tvým pozicím není dost dobře otevřena cesta. Rozuměj: velmi dobře vidím a cítím, že to je skutečná, tj. hajitelná pozice. Máme dokonce radost z toho, jaký je z Tebe zakořeněný theolog. Stalo se to, k čemu jsem sám také ukazoval na Soběšíně 1950: přestals filosofovat. Mnoho osobního se tím napravilo; neříkám to prázdňě. A přece jsem k Tobě jaksi ztratil nebo snad zapomněl cestu. Jak říkám, *ne osobně*; ale *věcně* – co s Tebou?

Pro mne je to ovšem veliká škola. Já jsem se dosud s nikým nesblížil jinak než buď vůbec jen theoreticky, ideově – anebo alespoň paralelně se sblížením ideovým a do velké míry závisle na něm. Rozchod theoretický, ideový znamenal pro mne rozchod vůbec. Teď však stojím před skutečností, která láme empirii. Stojím před dilematem: budu-li Ti blízko vůbec, tj. osobně, musím být blízko i názorově, tj. buď já se musím přiblížit Tobě, anebo zase Tebe přitahovat na své pozice; anebo jako druhou možnost vidím podceňovat ideový rozkol a osobní přátelství postavit vysoko nad něj. Neumím totiž dosud *skutečně*, tj. nejen theoreticky (v prohlášení) uznat cizí pozici za hajitelnou, a přece ji *při všem respektu* ostře kritizovat (= při vší kritice opět respektovat).

Proto ani není jinak možno než se pustit do diskuze, do rozmluvy a narazit na sebe, střetnout se ve svých názorech. Jedině toto střetnutí může být rozhodujícím místem, protože jediným skutečně možným místem naší vzájemné loajality a respektu. To je vše, co pozitivního vím. A nyní do toho.

Musím se co nejsilněji opřít [?] především oné „fatálnosti“, o níž jsi psal a o níž jsme hovořili v Praze, také s Jiráskem. Neexistuje vnitřní určenost, z níž není úniku. Člověk může být odsouzen k chudobě, k pleši, k citlivosti, k vznětlivosti atd., avšak *není* odsouzen ke vzpouře, jak Ty o tom píšeš. *Vina* nikdy není fatální, nýbrž velice, velice historická, a to právě znamená kontingentní a sama v sobě neoddělitelná, nenávratně a definitivně *učiněná*. Naproti tomu onen fatální proud je vždycky průchodem jakési vnitřní, imanentní spravedlnosti, která vyrovnává a udržuje rovnováhu. *Vina*, skutečná *vina* je něco víc než neodvratný čin hříšného člověka; *vina* je život, který sám v sobě zemřel a přece stále roste *jakoby* žil. *Vína* je *živena* ještě něčím víc než nutností: je *živena* živým člověkem. Její prameny a zdroje nejsou člověku vnější, nýbrž je mu naopak vlastní, je to *jeho* *vina*. A právě proto na ní není fatální její skutečnost sama, výbrž teprve její následky: je neodvratná, když už byla učiněna, ne před tím. Není z ní úniku, když už je tady, nebyla však nutná a fatální.

V této situaci tedy má – a jedině v ní má – odpuštění své místo. Kdyby byla *vina* fatální, musila by i náprava být fatální, tj. musilo by jít o kosmickou, neosobní

spravedlnost: a právě proto nikoli o odpuštění, výbrž o neodvratný trest. Lidský hřích by byl mstěn neoblomnými a neobměkčitelnými „Eryniemi“. Odpuštění míří na člověka, ne na vinu; jde o *jeho* vinu, ne prostě o vinu. Vina bude zničena, zahlazena, jí se odpuštění netýká, nýbrž člověka, který se jí dopustil. Nejde o pomstění viny, výbrž jde o osvobození, „znovunarození“ člověka, který pod vinou úpěl, a jejíž následky se proň staly fatem, a to zlým fatem. Odpuštění je cesta k novému životu, novému *hic et nunc*, nikoli vyrovnaní rovnováhy. A tím jsme se dostali k druhému bodu.

V životě nejde *podstatně* o usmíření. To právě je ta antická rovnováha, jejíž porušení je stíháno a kde provinění musí být pomstěno k usmíření kosmické spravedlnosti. Ne tak; v životě jde o život, tj. o život vždy *nový*, vždy znovu začínající, z *milosti* začínající. Jen proto je milost mocí, jen proto je odpuštění silou a ne slabostí: ne katastrofa (např. golgothská) jako vyvážení vin a usmíření hněvu Božího, nýbrž vzkříšení jakožto *corpus odpuštění*, jako vítězství života, nového života po katastrofě a jí návzdory.

Odpuštění neznamena, že člověk je přijat, *jaký jest*. Odpuštění je očištění, je nová příležitost, je otevření nové možnosti tam, kde možností už nebylo, nýbrž pouhá nutnost a fatalita. Odpuštění je vysvobození, ne ponechání člověka tam, kde jest a takovým, jakým jest. Proto je odpuštění také cesta k novému životu a nejen nějaký přílepek na život starý. Není-li skutečného vysvobození (= odpuštění) *hic et nunc*, zde, na této zemi, v tomto našem pozemském životě, nezačíná-li *nový* život rovněž zde na této zemi, nikde jinde už nezačne a nikde jinde není (pro nás). Nezmění-li se nic, pak to znamená život bez výhledu, bez možností a tedy *bez milosti*.

Je známo, jak si Luther nevěděl rady s Jakubovou epištolou. Čti si ji často!

Ovšem, nevidí-li někdo východiska, nevidí-li možností, pak je ve stínu, je *bez milosti*. Pak mu nezbyvá než *čekat*. To je to, co dělám (přesně: co jsem až do prázdnin dělal) já. Život poznamenaný milostí je život otevřený, plný aktivity, stále nový, na nových cestách, nikdy neuzavřený, nikdy „neusmířený“, vždy znovu výbojný a bojující. Kde toho není, je život ztracený, bez milosti, ne život, spíše živoření: smrt, která se *podobá* životu = vina a její fatální důsledky. A bez milosti znamená bez naděje, bez svobody, bez možností začít znovu.

Nemusí to být stav definitivní, neboť je čas boření a čas stavění etc. (Kaz. 3,3); avšak pohlížet na to jako na „etapu“ je nedovolené relativizování. Čas bez milosti je *skutečně*, nikoli *přechodně* časem bez milosti a bez naděje. I *čekat* není vlastně dovoleno. Jen roztrhnout roucha a hlavu posypat popelem. Nový začátek, přijde-li, nepřijde ze mne; a *nemusí přijít*! A v hrozně chvíli stínu na zemi mi nelze než být svědkem beznaděje. A hrozit těm, kteří hledí *toto* břemeno se sebe svalit a vybírat si jiné podle svého gusta.

Tvůj LÁĎA